

Розділ IV. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

DOI: 10.33766/2524-0323.101.206-216

УДК: 347.23:347.51:355(477)

Загоруй Л. М., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри державно-правових дисциплін, факультету № 2 Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)
e-mail: mila.zh61@ukt.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7374-4137>

Загоруй І. С., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, факультету № 2 Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)
e-mail: iszagor@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7043-1645>

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ОТРИМАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ (ВІДШКОДУВАННЯ) У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена дослідженню організаційних і правових засад створюваного державного механізму отримання компенсації (відшкодування) за пошкоджене та знищене житло, внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ проти України. Шкода, завдана агресором окремим об'єктам права власності громадян в зоні бойових дій, на тимчасово окупованих і не окупованих територіях під час ракетних обстрілів є надто істотною, відчутною, а тому перед державою, з метою виконання позитивних зобов'язань у сфері прав людини і громадянина, постає питання захисту права власності.

Аналізуючи дані питання, автори в статті доходять висновку про наявність у нормотворчих проєктах лише окремих елементів прописаного механізму, у яких виявлені або різні підходи до тлумачення понять, що може негативно впливати на системність у праві, знижуючи його ефективність застосування, або немає правової визначеності, або питання потребує додаткового роз'яснення, а окремі з них – змінені доповнень. З огляду на це, звернено увагу на якість нормативно-правових актів у зазначеній сфері, оскільки вона є необхідною гарантією забезпечення ефективного захисту особи від протиправних посягань на її права з боку будь-яких суб'єктів.

Висновано, що поза межами діючих або запропонованих механізмів компенсації / відшкодування залишилися питання компенсації в разі обмеження доступу у зв'язку із розташуванням об'єктів власності на тимчасово окупованій (непідконтрольній) території.

Розмірковуючи щодо розміру відшкодування завданої шкоди / компенсації зазначено, що в загальному розумінні цього питання стикаємося з пошуком справедливого балансу між приватними та публічними інтересами при захисті права власності, а також необхідності запровадження таких правил і процедур, які мінімізують ризики корупційних запропорощень.

Ключові слова: право власності, захист права власності, способи захисту права власності, воєнний стан, механізм захисту, компенсація, відшкодування шкоди.

Постановка проблеми. Інститут права власності є підтвердженням рівня свободи як для особи, так і для держави, тому вимагає захисту від внутрішніх та зовнішніх посягань у будь-якій формі. Відповідно, повага та дієвий механізм захисту права власності актуальні на всіх етапах існування держави. В умовах введення воєнного стану в Україні право власності опиняється під тиском певних конституційних обмежень, зумовлених необхідністю забезпечення інтересів держави, суспільства, та під загрозою на всій території внаслідок злочинних дій країни-агресора, а на тимчасово окупованій території – виявляється майже незахищеним та/або незахищеним. На підставі зазначеного потребує особливої уваги питання захисту права власності в умовах воєнного стану, пошуку шляхів та розміру компенсації (відшкодування) завданої шкоди власникам, оскільки загальновідомі способи захисту не спрацьовують, не можуть бути застосовані. Отже, нагальним постає питання щодо створення чіткого, дієвого механізму отримання компенсації (відшкодування) у разі порушення права власності (пошкоджене та знищене майно) в умовах воєнного стану. Адресатом є держава, оскільки на неї покладається обов'язок забезпечити захистом всіх суб'єктів права власності і це позитивне зобов'язання не тільки не зникає в умовах воєнного стану, а навпаки, набуває посиленої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на сенситивний характер вказаної вище проблеми, аналіз досліджень останніх років свідчить, що кількість наукових робіт про захист права власності в умовах воєнного стану, у порівнянні із фундаментальними науковими розвідками загальних механізмів захисту права власності, є незначною. Тим не менше, окремі питання захисту права власності в умовах воєнного стану досліджували у своїх роботах такі вчені: А. Сичевська, яка проаналізувала новели законодавства у сфері захисту права власності в умовах воєнного стану, поняття, процедуру передачі та питання примусового відчуження або вилучення майна, способи захисту права власності; І. Каракаш вивчав питання примусового відчуження земельної ділянки за наявності таких умов, як введення військового чи надзвичайного стану та з мотивів суспільної необхідності; О. Франко зосередив увагу на кримінальному процесуальному захисті права власності в умовах воєнного стану; М. Потоцький, Л. Галупова вважають вельми актуальним питання захисту права інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та інші.

З указаного вище можна дійти висновку, що окремі питання захисту права власності в умовах воєнного стану досліджені фрагментарно, тому науковий і практичний інтерес до механізму компенсації (відшкодування) не втрачає своєї актуальності по відношенню до фізичної, юридичної особи, держави та бізнесу.

Формулювання цілей. Мета статті – проаналізувати питання щодо механізму отримання компенсації (відшкодування) у разі порушення права власності в умовах воєнного стану. Не повністю реалізовані можливості створення

якісного механізму отримання компенсації (відшкодування) є передумовою дослідження даної проблеми та напрацювання пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Сучасні реалії в Україні пов'язані з тим, що вже більше ніж рік діє воєнний стан, запроваджений Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 у зв'язку із розпочатою повномасштабною війною рф проти України. Воєнний стан, згідно із законом України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 року [1], – це особливий правовий режим, яким легалізується тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Відповідно, у статті 8 цього закону одним із заходів правового режиму воєнного стану передбачено право примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та формалізувати встановлений порядок відповідними документами встановленого зразка [1]. Порядок вирішення зазначених питань врегульований іншим спеціальним законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [2]. Даний закон визначає механізм відшкодування в залежності від того, про яке майно йдеться, зокрема:

1) у разі примусового відчуження майна приватної та комунальної власності в умовах правового режиму воєнного стану – це попереднє повне відшкодування його вартості. У разі неможливості такого відшкодування майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості;

2) у разі вилучення майна державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном, його вартість не відшкодовується.

Згідно із законом, вилучення майна без відшкодування його вартості підлягає лише державне майно, а примусове відчуження застосовується як виняток із загальних прав щодо приватної власності та комунальної власності, за умов попереднього або в майбутньому повного відшкодування його вартості.

Вважаємо, що елементом зазначеного механізму є Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [3]. Законом передбачена процедура примусового вилучення майна, що є об'єктом права власності держави та її резидентів, але мова йде лише про юридичних осіб. Щодо майна фізичних осіб – громадян країни-агресора, яке знаходиться на території України, зазначена процедура не передбачена [4]. На нашу думку, доцільно було б, по-перше, доповнити перелік резидентів вказаного закону ще й фізичними особами – громадянами рф, якщо вони своїми діями створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, забезпеченню її економічної самостійності, правам, свободам та законним інтересам громадян України, суспільству та держави (у тому числі, шляхом

збройної агресії, терористичної діяльності або шляхом фінансування, або в інший спосіб). До них належать: російське політичне керівництво та державний апарат, військові, організатори окупаційних адміністрацій та інших самопроголошених органів, організатори виборів та референдумів та інші, а також особи, які робили пожертви органам державної влади чи військовому управлінню рф, юридичним та фізичним підсанкційним особам, пропагандисти. По-друге, передбачити процедуру вилучення об'єктів приватної власності фізичних осіб-громадян рф шляхом застосування санкцій у формі стягнення активів, як це передбачено в пункті 1-1 статті 4 Закону України «Про санкції», тобто вирішувати питання не кількістю нормативно-правових актів, а якістю. Вилучені об'єкти права власності повинні акумулюватися у визначений спосіб та використовуватись на відшкодування завданої шкоди. Для недопущення створення ризиків вчинення корупційних правопорушень, механізм повинен бути прозорим і чітким.

Отже, необхідність створення механізму отримання компенсації (відшкодування) у разі пошкодження або знищення майна, обмеження доступу у зв'язку із розташуванням майна на тимчасово окупованій території або на лінії ведення бойових дій об'єктивно зумовлюється умовами воєнного характеру та правового режиму воєнного стану, оскільки усталені способи захисту права власності не спрацьовують.

Передовсім звернемо увагу на постанову КМ України від 18 грудня 2013 року № 947, поточна редакція від 11 березня 2022 року «Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації» (далі – Порядок) [5]. На підставі аналізу зазначеної постанови виникає потреба в деяких уточненнях.

Насамперед постає питання щодо правової термінології, її неточності. Порядок впроваджує механізм, у тому числі, надання та визначення розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації (п. 1). Водночас у пункті 2 роз'яснюється, що постраждалими визнаються особи (перелік наводиться) житлові будинки (квартири) (далі – житло), яких пошкоджено/зруйновано. А вже в пункті 3 Порядку закріплюється правило щодо виплати грошової компенсації в разі руйнації житла. Вважаємо, що для вдосконалення практики застосування Порядку доцільно би було скористатися терміном «пошкоджено/зруйновано» та, з урахуванням такого підходу, вибудувати змістовну складову зазначеного механізму.

Дія Порядку поширюється виключно на житлові будинки (квартири), тобто охоплюється поняттям «житло» (п. 2). Такий підхід до обмеженого трактування терміна «житло» цілком логічно викликає запитання, оскільки у ст. 379 ЦК України законодавцем вживається легальне поняття житла – житловий будинок, квартира, інше жиле приміщення, призначені та придатні для постійного або

тимчасового проживання в них. Отже, на рівні закону поняття «житло» є ширшим чим те, що зазначено в Порядку – підзаконному акті, а тому доцільно використовувати законодавчо визначене, офіційне поняття житла, закріплене в ЦК України та яке кореспондується із практикою Європейського суду з прав людини. Так, відповідно до рішення Європейського суду з прав людини, у справі «Кривіцька і Кривіцький проти України» [6], у контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, поняття «житло» не обмежується приміщенням, де проживає на законних підставах особа або яке було в законному порядку встановлено, а залежить від фактичних обставин, а саме – існування достатніх і тривалих зв'язків із конкретним місцем. Втрата житла будь-якою особою є крайньою формою втручання у права на житло. Ба більше, Європейський суд з прав людини у справі «Прокопович проти Росії» вважав за необхідне роз'яснити, що термін «житло» – це автономна концепція, яка не залежить від класифікації в національному праві [7]. З урахуванням цього Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду зазначив, що встановлення того, чи є місце конкретного проживання «житлом», що б спричинило захист на підставі пункту 1 статті 8 Конвенції, залежить від фактичних обставин справи, а саме – від наявності достатніх триваючих зв'язків із конкретним місцем проживання (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Баклі проти Сполученого Королівства» від 11 січня 1995 року, пункт 63) [8]. Таким чином, різні підходи до тлумачення поняття «житло» негативно впливають на системність у праві, знижуючи його ефективність та якість застосування.

Продовжуючи аналізувати положення Порядку, зазначимо, що сфера його дії, незважаючи на те, що поточна редакція відбулась після початку повномасштабної війни з боку рф, обмежується Донецькою та Луганськими облдержадміністраціями (п. 26-2). Це не відповідає реаліям, у яких живе зараз країна, а отже, потрібно розширити його територіальну географію.

Указаний механізм також надає можливість власнику пошкодженого/ зруйнованого майна отримати часткову компенсацію (не більше 300 тис. гривень за один об'єкт зруйнованого житла), але не передбачає отриманням відшкодування в повному обсязі. До слова, поняття «компенсація» та «відшкодування шкоди» – суттєво різні поняття. Загальновідомо, що компенсація надається заявнику в певному розмірі як матеріальна підтримка з державного або неурядового бюджету. Натомість відшкодування шкоди – це кошти, що стягуються саме з винної особи, яка завдала збитки. Через те, по-перше, потребує уточнення питання щодо суб'єкта відповідальності. Хоча, за загальними правилами, відповідачами у справах про відновлення порушених прав є виключно держави (у разі ратифікації Європейської конвенції з прав людини та Протоколів до неї), які, на думку заявників, не забезпечили дотримання прав людини, закріплених у Конвенції. Отже, позови щодо відшкодування завданої шкоди внаслідок військової агресії потрібно пред'являти країні-агресору, тобто рф. У такому форматі начебто все зрозуміло, але потрібно пам'ятати про існування так званого юрисдикційного імунітету, який передбачає отримання згоди компетентних органів цієї держави

на залучення її до участі у справі як відповідача. На цей період провадження у справі зупиняється і потрібно чекати.

У травні 2022 року Верховний Суд у справі № 760/17232/20-ц змінив підхід до цього питання та дозволив не направляти до рф запит на її згоду про участь у справі та не зупиняти провадження у справі до отримання відповіді від рф або повідомлення про вручення такого запиту [9]. Поки що це не вирішує зазначеної проблеми. Утім, у Верховній Раді зареєстровано кілька законопроектів, які спрямовані на врегулювання відносин у досліджуваній сфері.

По-друге, виникає питання, що більшою мірою відповідає інтересам власника – грошова компенсація чи відшкодування збитків? Складна проблема, оскільки її результат вирішення пов'язаний як із державним/місцевим бюджетом країни, так із проблематичністю процедури притягнення країни-агресора до відповідальності. Відтак вона потребує комплексного підходу з урахуванням видів порушень права власності, національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини. Якщо повернутися до «Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації», який проаналізовано вище, і взяти його за основу для наших загальних міркувань, то, на нашу думку, про грошову компенсацію може йти мова в разі пошкодження майна, знецінення, недоступності для використання або наявності додаткових витрат. Слід зазначити, що грошову компенсацію можуть отримати також власники, які відмовилися від евакуації, відселення та залишилися на попередньому місці проживання та/або в межах відповідного населеного пункту.

У разі руйнації, повного знищення, пограбування, примусового вилучення на окупованій території (тут виникає питання щодо оцінки такого майна та наявності відповідних доказів) може йти мова про відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової та моральної шкоди, відповідно до цивільного законодавства, оскільки розмір відшкодування збільшується. Але і першому, і в другому випадках актуалізується питання збору необхідної інформації, доказів, проведення оцінки зруйнованого чи пошкодженого майна, визначення справедливого розміру збитків (оскільки об'єктом позову у таких справах є шкода), визначення основних порушень права власності.

Україна не є першою державою, що впроваджує й намагається застосовувати подібні механізми. У тій чи іншій формі питання компенсації та майнової реституції вже передбачені в законодавстві інших держав (наприклад, Грузія) і кращі його зразки можна було б урахувати у вітчизняній практиці, але це тема окремого дослідження. Тут варто лише зауважити, що зазначений підхід не протирічить міжнародній практиці відшкодування збитків, завданих воєнними діями. Так якщо шкода завдана внаслідок військової агресії, то до Європейського суду з прав людини подається заява про відшкодування завданої шкоди у зв'язку з руйнуванням житла.

Водночас, у міжнародній судовій практиці усталеною є позиція, яка ґрунтується на положенні статті 1 Першого протоколу до Конвенції, де не передбачена гарантія права на повну компенсацію за будь-яких обставин, оскільки законні цілі суспільного інтересу або заходи, спрямовані на досягнення більшої соціальної справедливості, можуть вимагати меншого відшкодування, ніж повної ринкової вартості відповідного майна (див. пункт 122 рішення) [10]. Тобто в загальному розумінні зазначеного стикаємося з питанням пошуку справедливого балансу між вимогами приватного та публічного інтересу при захисті права власності.

23 лютого 2023 року Верховна Рада України ухвалила проект Закону України № 7198 «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» [11] (далі – проект Закону). На підставі аналізу основних положень законопроекту можна зазначити, що він спрямований виключно на компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна за певних умов, утім запропоновані різні механізми компенсації, наприклад, за пошкоджене майно неможливо отримати грошову компенсацію. Чи не призведе це, на нашу думку, на практиці до законодавчих неузгоджень між чиновниками й отримувачами компенсації? Не виключено, що в подальшому це може стати підставою для зловживання правом, створення корупційних схем та нав'язування будівельних послуг монополістичними фірмами й ін. Тобто, за основу береться вузький підхід – компенсація, без урахування судової практики, пов'язаної з відшкодуванням завданої шкоди в разі знищення об'єктів приватної власності під час збройних конфліктів. Такий підхід справедливо піддається критиці науковцями [12].

У ст. 14 проекту Закону передбачено створення Реєстру пошкодженого та знищеного майна для збирання інформації щодо матеріальної шкоди (у тому числі збитків). Виникає запитання: чи потрібно збирати таку інформацію, якщо не передбачено відшкодування шкоди власникам. Відповідь на нього знаходимо в пункті 18 ст. 8, де зазначено, що держава / територіальна громада набуває право вимагати відшкодування збитків на підставі договору від отримувача, який одержав житловий сертифікат, про відступлення права вимоги до рф в обсязі отриманої компенсації. Вважаємо, що в даному випадку порушується (недотримана) вимога щодо юридичної визначеності норм права, оскільки в подальшому це може бути передумовою виникнення на практиці випадків зловживання правом.

Далі зазначимо, що в ухваленому законопроекті не визначено суб'єкта відповідальності, не вирішено питання компенсації в разі обмеження доступу у зв'язку із розташуванням майна на тимчасово окупованій території, тобто правові та організаційні заходи надання компенсації мають обмежений територіальний характер. Припускаємо, що в механізмі компенсації / відшкодування мають бути гарантії забезпечення виконання зобов'язання відповідальних осіб, оскільки отримувач, з урахуванням встановленої черговості та проблем, пов'язаних із фінансуванням, може чекати на задоволення законних інтересів усе своє

життя. Правом на компенсацію Закон наділяє лише фізичних осіб, що суттєво обмежує право захисту юридичних осіб та фізичних осіб суб'єктів господарювання, а тому ї тут необхідна розробка окремого механізму.

Додаткових роз'яснень потребує питання введення заборони відчуження квартири або іншого нерухомого майна, придбаного за рахунок житлового сертифікату протягом п'яти років, на яке нотаріус зобов'язаний накласти заборону відчуження (п. 17 ст. 8), а також встановлена заборона відчуження житлового сертифікату третім особам (п. 9 ст. 8). Житловий сертифікат, як офіційний документ, що підтверджує гарантії держави щодо забезпечення фінансування придбання квартири, іншого житлового приміщення, будинку садибного типу, садового або дачного будинку, спрямований покривати власником вартість квадратного метра зруйнованого майна. Це особливий вид облігацій з індексованою номінальною вартістю, тобто, цінного паперу [13], утім, як впливає з проекту Закона, з ним не пов'язані додаткові зобов'язання перед іншими особами. Припускаємо, що в даному випадку наявні ознаки порушення права власності, оскільки йдеться про встановлення перешкоди у вільному розпорядженні нерухомим майном та цінними паперами.

Загалом, заборона відчуження майна передбачається законодавством України, проте вона здійснюється для забезпечення прав інших осіб. Тут привертає увагу те, що в проекті Закону не передбачені зобов'язання отримувача компенсації перед третіми особами. Для прикладу, було б зрозумілим, якби це йшлося про захист особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає в жиллому будинку, квартирі, іншому приміщенні, на відчуження якого накладається заборона. Отже, на нашу думку, дане обмеження також потребує додаткового тлумачення.

І на останок, для дієвості запропонованого механізму потрібна злагоджена робота Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, Національного банку України (має визначити порядок відкриття та ведення рахунків для отримання компенсацій зі спеціальним режимом використання). Звичайно, це складне питання, яке потребує системних зусиль і зовнішнього контролю для мінімізації корупційних ризиків, особливо коли йдеться про формування, накопичення та розподіл фінансових ресурсів.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна констатувати про наявність окремих елементів механізму отримання компенсації (відшкодування) в разі порушення права власності в умовах воєнного стану, який передбачений у різних нормативно-правових актах, кожен із яких викликає потребу в деяких уточненнях шляхом внесення змін чи доповнень або додаткового тлумачення для усунення правової невизначеності, яка, на наш погляд, негативно впливає на системність у праві, його ефективність та якість застосування.

У загальному розумінні розміру компенсації (відшкодування) стикаємося з питанням пошуку справедливого балансу між приватним і публічним інтересами при захисті права власності та напрацювання таких правил і процедур в досліджуваному механізмі, які б мінімізували ризики корупційних правопорушень.

Зазначена вище проблематика привертає увагу науковців у різних аспектах та потребує подальших опрацювань, як-то: аналіз діючого механізму отримання компенсації (відшкодування) у разі порушення права власності, удосконалення існуючих механізмів та його складових, тобто йдеться про якість нормативно-правових актів, оскільки якість є необхідною гарантією забезпечення ефективного захисту особи від протиправних посягань на її права з боку будь-яких суб'єктів шляхом дотримання принципу юридичної визначеності як складової верховенства права.

Захист права власності займає посідає важливе місце в механізмі дотримання законності. У такий спосіб виходимо на ширше розуміння зазначеної теми та на питання вдосконалення практики застосування законодавства про власність і її захист.

Використані джерела:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України 12 травня 2015 року № 389-VIII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. (дата звернення: 04.01.2023).

2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 року № 4765-VI. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>. (дата звернення: 04.01.2023).

3. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 3 березня 2022 року № 2116-IX. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>. (дата звернення: 04.01.2023).

4. Адонін В. Вилучення майна РФ в Україні: як працює механізм. [Електронний ресурс] URL : <https://jurliga.ligazakon.net/>. (дата звернення: 05.01.2023).

5. Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2013 р. № 947. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.01.2023).

6. Справа «Кривіцька та Кривіцький проти України» : рішення Європейського суду з прав людини від 2 грудня 2010 року. [Електронний ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_774#Text. (дата звернення: 12.01.2023).

7. Справа «Прокопович проти Росії» : рішення Європейського суду з прав людини від 18.11.2004 року. [Електронний ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_233#Text. (дата звернення: 12.01.2023).

8. Справа № 754/613/18-ц : постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 січня 2020 року. [Електронний ресурс] URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87053022>. (дата звернення: 12.01.2023).

9. Справа № 760/17232/20-ц : постанова Верховного Суду від 18 травня 2022 року. [Електронний ресурс] URL : <https://reestr.court.gov.ua/>. (дата звернення: 12.01.2023).

10. Справа «Lithgow and Others v. The United Kingdom» : рішення Європейського суду з прав людини від 8 липня 1986 року. [Електронний ресурс] URL : <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 12.01.2023).

11. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» : проєкт Закону України від 24.03.2022 № 7198. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2185-IX#Text>. (дата звернення: 12.01.2023).

12. Аналіз захисту права власності в період та після закінчення війни. Частина 2. 2022. [Електронний ресурс] URL : <https://borgexpert.com>. (дата звернення: 12.01.2023).

13. Економічна енциклопедія. [Електронний ресурс] URL : <http://slovopectia.org.ua/>. (дата звернення: 12.01.2023).

References:

1. Pro pravoviy rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy 12 travnia 2015 roku № 389-VIII. (2015) [Electronic resource] N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. [in Ukrainian]

2. Pro peredachu, prymusove vidchuzhennia abo vyluchennia maina v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho chy nadzvychainoho stanu: Zakon Ukrainy vid 17 travnia 2012 roku № 4765-VI. (2012) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>. [in Ukrainian]

3. Pro osnovni zasady prymusovoho vyluchennia v Ukraini ob'ektiv prava vlasnosti Rosiiskoi Federatsii ta yii rezydentiv : Zakon Ukrainy vid 3 bereznia 2022 roku № 2116-IX. (2022) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>. [in Ukrainian]

4. Adonin, V. (N. d.) Vyluchennia maina rf v Ukraini: yak pratsiuie mekhanizm. [Electronic resource] N. p. URL : <https://jurliga.ligazakon.net>. [in Ukrainian]

5. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia ta vyznachennia rozmiru hroshovoi dopomohy postrazhdalym vid nadzvychainykh sytuatsii ta rozmiru hroshovoi kompensatsii postrazhdalym, zhytlovi budynky (kvartyry) yakyykh zruinovano vnaslidok nadzvychainoi situatsii voiennoho kharakteru, sprychynenoi zbroinoiu ahresiiuie Rosiiskoi Federatsii : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.03.2013 r. № 947. (2013) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian]

6. Sprava «Kryvitska ta Kryvitskyi proty Ukrainy» : rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 2 hrudnia 2010 roku. (2010) [Electronic resource] N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_774#Text. [in Ukrainian]

7. Sprava «Prokopovych proty Rosii» : rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 18.11.2004 roku. (2004) [Electronic resource] N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_233#Text. [in Ukrainian]

8. Sprava № 754/613/18-ts : postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 15 sichnia 2020 roku. (2020) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87053022>.

9. Sprava № 760/17232/20-ts : postanova Verkhovnoho Sudu vid 18 travnia 2022 roku. (2022) [Electronic resource] N. p. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>. [in Ukrainian]

10. Sprava «Lithgow and Others v. The United Kingdom» : rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 8 lypnia 1986 roku. (1986) [Electronic resource] N. p. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/> [in Ukrainian]

11. Pro kompensatsiiu za poshkozhdzhennia ta znyschennia okremykh katehorii ob'ektiv nerukhomoho maina vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, spry chynenykh viiskovoiu ahresiiieu Rosiiskoi Federatsii : projekt Zakonu Ukrainy vid 24.03.2022 № 7198. (2015) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2185-IX#Text>. [in Ukrainian]

12. Analiz zakhystu prava vlasnosti v period ta pislia zakinchennia viiny. Part 2. (2022). [Electronic resource] N. p. URL: <https://borgexpert.com>. [in Ukrainian]

13. Ekonomichna entsyklopediia. (2015) [Electronic resource] N. p. URL : <http://slovo-pedia.org.ua>. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 13.01.2023

Zagoruy L., Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of State Law Disciplines of the Lugansk State University of Internal Affairs named after E. A. Didorenko (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Zagoruy I., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of State Law Disciplines of the Lugansk State University of Internal Affairs named after E. A. Didorenko (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

ANALYSIS OF THE MECHANISM OF OBTAINING COMPENSATION FOR VIOLATION OF PROPERTY RIGHTS DURING A STATE OF WAR

The article is dedicated to exploring the organizational and legal framework for establishing a state mechanism for obtaining compensation for damaged and destroyed housing as a result of hostilities, terrorist acts, sabotage, and armed aggression by the Russian Federation against Ukraine. The damage caused by the aggressor to individual objects of citizens' property rights in the zone of hostilities, temporarily occupied and unoccupied territories during missile attacks is significant and palpable, therefore the issue of protecting property rights arises before the state in order to fulfill positive obligations in the field of human and citizen rights.

Analyzing this issue, the authors of the article conclude that normative projects only contain individual elements of the established mechanism, which exhibit different approaches to interpreting concepts, negatively affecting the systemic nature of the law, reducing its effectiveness or lacking legal certainty, or requiring additional clarification, changes, or additions. Therefore, attention is drawn to the quality of regulatory legal acts in this area, which are necessary guarantees for ensuring effective protection of individuals from unlawful encroachments on their rights by any subjects.

It is concluded that compensation issues in cases where access is restricted due to the location of property on temporarily occupied (uncontrolled) territory remain outside the scope of existing or proposed compensation mechanisms. Regarding the size of compensation for the damage caused, it is noted that in the general understanding of this issue, a search for a fair balance between private and public interests in protecting property rights is encountered, as well as the need to introduce rules and procedures that minimize the risks of corrupt violations of the law.

Keywords: property rights, protection of property rights, ways to protect property rights, state of war, protection mechanism, compensation, damages.